

ТЕХНОЛОГИЯ ТЕКСТИЛЬНОЙ И ЛЕГКОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ

УДК . 687.16

КОСТЮМДУ ДОЛБООРЛООНУН УСУЛДАРЫНЫН КОЛДОНУЛУШУ

Арзиев Муса, т.и.к., профессор, Ош технологиялык университети;

Молдоша Аида Буркановна, КР сүрөтчүлөр союзунун мүчөсү, ага окутуучу, Ош технологиялык университети

Аннотация Костюмду долбоорлоонун усулдары көп, бирок баардык усулдар долбоорлоодо бирдей колдонулбайт. Макалада костюмду долбоорлоодо кенири колдонулган усулдардын колдонулушу, иштелип чыккан моделдер эскиздери менен бирге берилди.

Ачкыч сөздөр: мода, эскиз, долбоорлоо, дизайнер, идея, усул, буюм, кийим, эвристика, комбинаторика, кинетизм.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ МЕТОДОВ ПРОЕКТИРОВАНИЕ КОСТЮМА

Арзиев Муса, Профессор, Ошский технологический университет;

Молдошова Аида Буркановна, Член союза художников КР, ст. преподаватель, Ошский технологический университет, e-mail.ru: b_nazka_85@mail.ru

Аннотация Методов в проектировании костюма много, но все методы в проектировании одинаково не используется. В данной статье даны широко используемые методы проектирования костюма вместе с разработанными эскизами моделей.

Ключевые слова: мода, эскиз, проектирование, дизайнер, идея, методика, вещь, одежда, эвристика, комбинаторика, кинетизм.

THE APPLYING METHODS IN COSTUME DESIGN

Arziyev Musa, Ph.D., professor, Osh technological university

Moldoshova Aida Burkanovna, Member of the union of artist KR, Senior lecturer, Osh technological university

Annotation There are many methods based on costume design, but all methods in designing applied differently. This article provides the application with widely used methods, developed models and sketches.

Keywords: fashion, sketch, project, design, designer, idea, method, item, clothes, heuristic, combinatorics, kinetism.

Бардык өндүрүш тармактарынын продукциялары: касиеттерине, функциясына, колдонулушуна жана башка ар түрдүү шарттарга байланыштуу, модадан чыгып калууга же эстетикалык эскирүүгө учурайт. Модага жооп бербей калуу проблемасы, женил өнөр жай өндүрүшүнүн буюмдары үчүн актуалдуу, себеби бул өндүрүштүн продукциясына болгон талаптар, башка өндүрүштүн продукциялары сыяктуу, функциялык, экономикалык,

ишенимдүүлүк, экологиялык, эргономикалык, эстетикалык талаптар менен чектелбейт жана бул талаптар негизги болуп эсептелбейт.

Алгачкы адам баласы, өзүн сырткы таасирлерден сактоо үчүн кийим кийген, ошондуктан бул кийимдерге болгону бир талап - функциялык талап коюлган. Азыркы заманда, кийимге функциялык талаптар менен бирге, адам баласынын ан сезими, акыл оюу, философиялык жана коомдук көз карашы, коомдогу оорду, эстетикалык элестетүүсү, техниканын, технологиянын өнүгүүсү жана башка көптөгөн шарттар менен байланышкан талаптар коюлат. Бул талаптардын негизинде мезгилдин модасы, стилдери аныкталат.

Адам баласынын акыл-эсинин жана коомдун өнүгүүсү менен кийимге болгон мода жана стил талаптары тез өзгөрүүдө. Бул процеске “Мода индустриясынын” мааниси чон.

“Мода индустрия” тармагы, ар жылга, сезонго, мезгилге, регионго модадагы стилди, түстү, кездемени жана башка шарттарды жарыялап, бул жарыяларды мода журналдары, мода көрсөтүүлөр аркылуу дүйнө жүзүнө таратуу менен кийимге болгон мода, стил жана башка талаптарды жарыялайт, эски талаптарды өзгөртөт.

Моданын тез өзгөрүүсү, көптөгөн шарттарга байланыштуу, алардын ичинен негизгилери болуп, женил өнөр жай өндүрүшүнүн технологияларынын жана материалдарынын көп түрдүүлүгү; дүйнө жүзүндөгү өлкөлөрдүн көпчүлүгү, өнүккөн мамлекеттердин катарына кирип, калкынын бай жашоосу; мода индустриясынын активтүү ишмердүүлүгү.

Өндүрүштүк ар бир ишкана, модага жараша продукция чыгарып, модага жараша аны өзгөртөт. Продукциянын ассортиментин өзгөртүү үчүн жаны продукция долбоорлоонот жана өндүрүшкө киргизилет. Кийимге болгон моданын, азыркы мезгилде өтө тез өзгөрүшүнө байланыштуу жаны продукцияны өндүрүшкө киргизүү процесси да өтө тез аралыкта аткарылышы керек. Бул процесстин татаал жана убакытты көп талап кылган бөлүгү болуп, моданын талаптарына жооп берген буюмду долбоорлоо эсептелет.

Азыркы мезгилде долбоорлоо процессин кыска убакытта жана сапатуу аткарууга, кийимдерди долбоорлоонун көптөгөн усулдары бар, бул усулдар келечекте модага айлануучу стилдерди табуу жана долбоорлоо үчүн өзгөчө идеяларды табууга багыт берет.

Кийимдерди долбоорлоодо колдонулуучу негизги усулдар болуп жетелеме (эвристикалык), конструкцияны бузуу (деконструкция) жана комбинаторикалык (айкалыштыруу) усулдар эсептелет. Бул усулдардын кайсынысы өндүрүштө, жекече конструктор – модельерлер жана студенттер тарабынан колдонулушу изилденди.

Долбоорлоодо усулдарды колдонуу жаёу ойлонулбаган парадокс ийгиликтүү натыйжаларга алып келет. Өз убагында дүйнөгө белгилүү болгон модадагы кийимдердин модельдери дагы аталган усулдардын негизинде иштелип чыккан.

Костюмду долбоорлоо үчүн идеялардын сансыз көп булактарын көрсөткөн усул эвристика усулу. Бул усул костюмду долбоорлоого идеяларды, адам баласын курчаган жансыз жана жандуу чөйрөдөн, алардын түзүлүшүнөн, функциясынан, ааламдагы ар кандай кубулуштардан издөөнү жана аны табуунун ыкмаларын көрсөтөт.

Адам баласы анын ичинде аял зат үчүн гүл өтө ыйык, барктуу жана салтанаттуу көрүнүш. Гүлдү элестетүүнүн негизинде көптөгөн эскиздер иштелип чыгып, костюмдар долбоорлоонот. Бул традиция улантылып кала, архидея, лиля жана кызгалдак гүлдөрөн элестетүүдөн алынган идеялардын негизинде төмөнкү эскиздер иштелип чыкты (1-сүрөт).

Гүлдөрдүн ар бирине, мисалы лилия гүлүнө ондогон, жүздөгөн идеяларды элестетүүгө жана аларды эскизде сүрөттөөгө болот. Бир эле лилия гүлүнөн жүздөгөн идеяларды элестетүүгө болсо, анда адам баласын курчаган жансыз, жандуу чөйрөдөн жана жаратылыштын кубулуштарынан канчалык санда идеяларды табууга мүмкүн экендигин элестетүү кыйын. Ошондуктан эвристикалык усул, дизайнерге буюмдарды анын ичинен костюмду долбоорлоого чексиз көп идеяларды табууга мүмкүндүк берүүчү усул.

1-сүрөт. Гүлдөрдү элестетүүнүн негизиндн түзүлгөн эскиздер

Эвристика усулуна окшош усулдардын бир түрү аналогия усулу. Бул усулда идеянын булагы болуп, аналог деп аталган заманбап модадагы буюм (костюм) эсептелет. Аналог, заманбап жана модада болгондуктан, аналогдон идеяны издөө же аны өзгөртүү рационалдуу болот. Себеби моданын баардык талаптарына жооп берүүчү моделди табуу үчүн көптөгөн идеяларды иштеп чыгуунун кереги жок.

Заманбап стилдүү костюмду аналог катары кабыл алып, анын негизинде иштелип чыккан стилдүү костюмдар төмөндө көрсөтүлгөн (2 –сүрөт).

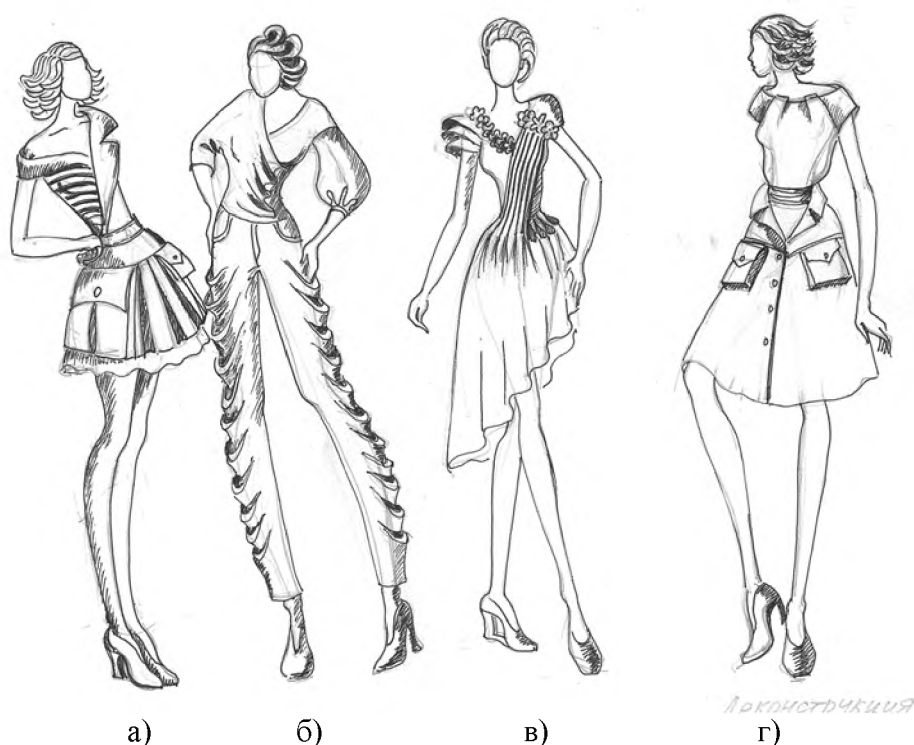

2 – сүрөт. Заманбап модадагы аналогдун негизиндн түзүлгөн моделдер

Аналогдун негизинде иштелип чыккан моделдердин саны, дизайнердин чыгармачылыгына жана кесипкөйлүгүнө байланыштуу ар түрдүү болушу мүмкүн. Бул усулдун өзгөчөлүгү болуп рационалдуулугу эсептелет.

Заманбап костюмдардын моделин иштеп чыгуу үчүн, идеяларды кийимдерге традиция болуп калган конструкцияны, композицияны, технологияны жана комплексин бузу менен табууга болот.

Бул усул асимметриялуу костюмдарды долбоорлоодо ийгиликтүү колдонулат жана конструкцияны бузуу усулу деп аталат. Бул усулп колдонулуп, конструкцияны бузууга, технологияны бузууга, композицияны бузууга жана комплектүүлүктү бузууга костюмдун эскизтери иштелип чыкты. Эскиздерди иштеп чыгууда, бул усулдун негизинде көптөгөн ар түрдүү идеяларды табууга мүмкүн экендиги белгилүү болду. Бир эле учурда кийимдеги конструкцияны, композицияны жана технологияны бузуунун негизинде ийгиликтүү, өзгөчө идеяларды табууга мүмкүн.

3-сүрөт. Конструкцияны бузуунун негизинде түзүлгөн эскиздер
а) конструкцияны бузуу, б) технологияны бузуу, в) композицияны бузуу, г)
комплектүүлүктү бузуу

Вариантуу закон ченемдүүлүктү колдонуп, типтүү элементтерди, геометриялык фигураларды, конструкцияларды, функцияларды, кыймылды, базалык объекттин (костюмдун курамында) ичинде орун алмаштыруу, арасына киргизүү, куроо, топтоо, буруу, төнкөрүү, ритмдерди уюштуруу, аркылуу өзгөртүү менен жаны идеяларды табуу усулу, айкалыштыруу усулу деп аталат. Айкалыштыруу усулу кездемелердин бетине эскиз тандоодо кенири колдонулат жана кийимдерди долбоорлоодо колдонуу үчүн сунушталат. Бул усулду костюмдарды долбоорлоодо эффективтүү колдонууга мүмкүн экендигин иштелип чыккан костюмдардын эскизтери көргөзүп турат (3-сүрөт).

4-сүрөт. Айкалыштыруу усулун колдонуп түзүлгөн моделдер

Айкалыштыруу усулунун өзгөчө түрү кинетизмдеп аталат. Кинетизм айкалыштыруу усулу сыяктуу кездемелердин бетине эскиз тандоодо колдонулат жана кийимдерди долбоорлоодо колдонуу үчүн сунушталат. Бул усулдун айкалыштыруу усулунан өзгөчөлүгү болуп фигуралардын, элементтердин кыймылдуу ритимде же динамикада болушу. (4 –сүрөт)

5-сүрөт. Кинетизм усулунун негизинде иштелип чыккан модельдердин эскиздери

Кинетизм шаардык стилдеги костюмдарды долбоорлоодо эффективтүү экендигин, кинетизмди колдонуп долбоорлорду аткаруу көрсөттү (5 –сүрөт).

Заманбап кийимдерди долбоорлоодо колдонулуучу өзгөчө усулдардын бири болуп модульдук усул эсептелет. Бул усул өндүрүштө жана жеке ишкерлер тарабынан кенири колдонулуп, ийгиликтүү жыйынтыктарды берет. (6 – сүрөт)

6-сүрөт. Модулдук усулунун негизинде иштелип чыккан моделдердин эскиздери

Эвристикалык, аналогия, композицияны бузуу жана айкалыштыруу усулдарынын, студенттер тарабынан костюмду көркөмдөп долбоорлоо таалими боюнча курстук жана дипломдук долбоорлорду, бүтүрүүчү квалификациялык жумуштарды аткарууда колдонулушун изилдөө жана өндүрүш ишканаларын ар бир долбоорлоо усулунун колдонулушун изилдөө төмөнкүдөй жыйынтыктарга алып келди.

Корутунду

1. Костюмдарды долбоорлоого эвристика усулу көптөгөн идея булактарын көрсөтөт жана баардык стилдеги костюмдарды долбоорлоого колдонсо болот.
2. Аналогия усулу долбоорлоону рационалдуу аткарууга шарт түзөт жана долбоорлонгон костюмдун заманбап модада болушунун мүмкүнчүлүгү чон.
3. Конструкцияны бузуу усулун, ассимметриялуу салтанат костюмдарды жана жаштардын кийимдерин долбоорлоодо колдонуу жакшы натыйжаларга алып келет.
4. Айкалыштыруу усулу негизинен кездемелерге сүрөт издөө үчүн колдонулат, бирок бул усулду костюмдарды долбоорлоого колдонсо болот.

Колдонулган адабияттар

1. Макавеева, Н. С. Основы художественного проектирование костюма [Текст]/ Н. С. Макавеева. – Москва, 2008. – 237с.
2. Ляхова, Н. Б. Композиция костюма [Текст]/ Н. Б. Ляхова, Е. М. Финашина. – Москва: Академа, 2004. – 2 с.
3. Ермилова, В.В. Моделирование и художественное оформление одежды [Текст]/ В.В. Ермилова. – Москва: Издательский центр Академия 2010 – 221с.

- 4.Рогов, П.И. Конструирование женской одежды для индивидуального потребителя [Текст]/ П.И. Рогов, Н.М. Конопальцева. – Москва, 2014 – 350 с.
5. Рачицкая, Е. И. Моделирование и художественное оформление изделий из трикотажа [Текст] / Е.И. Рачицкая, В.И. Сидоренко - Ростов – на – Дону. Феникс, 2003 – 405 с.
- 6.Емелянович, И.И. Печатный рисунок на ткани [Текст] /И.И. Емелянович, Н.П. Бесчастнов – Москва, 1990 – 219 с.
7. Козлова, Т.В. Основы теории проектирование костюма [Текст] / Т.В. Козлова - Москва, 1988 – 350 с.
- 8.Козлова, В. Н. Основы художественного оформления текстильных изделий [Текст] / Козлова Т.В. – Москва. Легкая индустрия, 1988. – 275 с.